

Izrael 2010

7. 10. 2010 - čtvrtek

Soused Toník mi slíbil, že nám bude vybírat schránku, ale celý den není k mání. Už jsem trochu nervózní, ale nakonec se mi podaří chytit sousedku Lídu, ta si vezme klíče a všechno slíbí – hurrrráááá!!!

Na letišti už jsou přítomni Dáša s Jardou a Petra s Vaškem. Hned se smějeme a dáváme si Dášin burčák. Dobrý začátek! Cestovka rozdává bílá trička a bílé kšiltovky – budou se moc hodit! Mezi účastníky je mi jedem muž velmi povědomý, přemýšlím, kam ho zařadit – náhle je mi to jasné: bývalý soused Honza Černý, jeho garáž fungovala jako sousedský klub, míval moc dobré víno.

Čekáme na odlet, protahuje se to...

8. 10. 2010 - pátek

Odlet se odkládá asi o hodinu, v Tel Avivu jsme asi v 5.30. Čekala jsem tvrdé prohlídky a dotazy, ale ty se nekonaly. (Později nám to pohraniční úředníci víc než vynahradili.) Někomu ze zájezdu hledali nějaké hůlky, což byla další hodina zpoždění.

Konečně jsme nasedli do autobusu se slovenským průvodcem Mirem. V autobuse jsem hned usnula, tak jen Petr zaznamenal průjezd Tel Avivem (moderní město s věžáky, beton, ocel a sklo). Podle Mira žije Tel Aviv úplně jinak než zbytek Izraele, méně se dodržují náboženská příkázání. Přes město Netanya (středisko broušení diamantů) jsme dorazili do starobylé Cesarey, která byla v římské době největším přístavem a obchodním centrem a sídlem správce provincie Judea - Piláta Pontského.

Dorazili jsme na pláž ke Středozemnímu moři k velmi zachovalému římskému akvaduktu. Poslechli jsme si krátký výklad, vzali jsme si plavky, a vrhli se do vln. Po napůl probdělé a napůl proklímané noci to bylo prostě ideální.

Pokračovali jsme na Haifu, a cestou obdivovali spousty rozkvetlých bugenvilií (malý příklad) všech barev. Přímořská nížina byla protkána zavlažovacími kanály, u břehu byla malá slaná jezírka. Utěšený pohled na svěží krajinu! V malé vesnici čněly k nebi dva minarety, a Miro pravil, že to tu není obvyklé, aby se komunity míchaly, v těchto místech prý je arabského živlu pomálu.

Nejvýznamnější izraelská města jsou Jeruzalém, Haifa a Tel Aviv. Sami Izraelci prý říkají, že Jeruzalém se modlí, Haifa pracuje a Tel Aviv žije.

Haifa je velká asi jako Brno. Staví se zde lodi (Haifa je v současnosti největším přístavem Izraele), je zde škola tóry (hebrejsky zákon, učení), hora Karmel hostila dlouhodobě křížáky, jsou zde krásné perské zahrady a kilometry nádherných pláží.

Nejprve jsme vyjeli na horu Karmel, podívat se na perské zahrady, pak jsme zašli do svatyně „Oltář proroka Eliáše“. Při odchodu se spustil prudký a teplý

děšť. Přitom jsem pochopila, proč tato země není suchá – neprší tu často, ale když už, tak to stojí zato.

Pořád jsem v útlumu, jakmile mne začne jízda v autobuse ukolébávat, a Miro svým měkkým laskavým hlasem vykládat, usínám.

Zastavujeme v bufetu, je tam velký výběr masa a zeleniny, závitků v lístkovém těstě, ryb... Za naše 2 talíře namátkou naplněné, jsme dali 56 šekelů.

Jedeme dál po pobřeží směrem na Acco. Miro ze všech sil přednáší, ale díky neprospané noci jeho výklad přichází nadarmo – usínáme. Mladá dáma Renata ho dokonce označí za uspavače hadů.

Acco je staré, původně fénické město, na břehu Středozemního moře; v současnosti je většinou komunita muslimská. Vystřídali se zde Asyřané, dobyl ho Alexandr Veliký, pak Sekulovci (kdo to vlastně byl?), pak Pompeius, Arabové, křížáci, pak zase Arabové, pak Richard Lví Srdce, Izraeliti, Drúzové... no, nechtěla bych se brodit v krvi, která tady byla prolita.

Dominantou je velká zelená mešita Al Jazzara, kam jdeme úplně nejdřív. Procházíme arabským trhem, začíná praženými oříšky, slepenými medem, a lisovači šťávy z granátových jablek, a končí klasicky – exotické hadry a plno ozdob. Máme dost času, protože v mešitě je právě bohoslužba, tak zevlujeme kolem a ochutnáváme granátovou šťávu. Petra nevydrží a kupuje si barevné arabské kalhoty, zdobené sloníky. Konečně jdeme dovnitř; některým dámám zřizenci zdarma půjčují velké šátky, protože jejich ramena nejsou dost zahalena. Většinou jsme na to připraveni – víme, že musíme mít přikryta kolena, ramena a výstřih.

Pak jdeme do slavné křížácké pevnosti, je to vlastně malé středověké městečko. Staré prostory se obnovují, před pár lety dokonce objevili pod pevností tunel. Tím také opouštíme pevnost a vrháme se do spleti úzkých arabských uliček, a vynořujeme se v přístavu.

Přístav je půvabný, plný kavárniček a malých prodejen keramiky a suvenýrů. Zátoka na druhé straně je plná skalisek, třští se tam vlny – tam bychom se jako plavci nechtěli ocitnout!

Vyzvedl nás autobus a odvezl nás do Nazaretu, místa Ježíšova mládí a vzdělávání, a také místa našeho prvního noclehu.

Naše první návštěva platila bazilice Zvěstování. Ta je úplně nová a moderní, postavená nad jeskyní, kde se údajně panně Marii zjevil anděl. Maria se lekla a utekla domů, takže anděl musel napnout perutě a letět za ní. Doma se Maria uklidnila a důstojně přijala zvěstování. (Tam už kostel ale nepostavili.) Víc už jsme toho nestihli, zešeřilo se (vždycky nejpozději do šesti), a mniši zavírali.

Kromě toho v Izraeli začínal šabat – ten začíná v pátek po západu slunce (většina úřadů a obchodů končí pro jistotu dřív), a trvá až do západu slunce v sobotu. Neděle je pracovním dnem.

Autobus se sunul krok sun krok večerní zácpou – Miro možná přednášel, ale většina zase spala. Dorazili jsme

ke kostelu sv. Gabriela a k hotelu stejného jména. Miro nás požádal, abychom ještě nevystupovali a počkali – začali jsme tušit problém. Čekali jsme dobrých 20 minut, než se vrátil a oznámil nám, že v hotelu je místo jen pro půlku – 2 čtyřlůžkáče a pár dvojlůžkových pokojů. První dámy, co je přečetl do čtyřlůžkového pokoje, řekly rezolutní „ne“, tak je vyměnil za chlapy, ti se neodvážili odporovat. Všichni jmenovaní vystoupili a začali potmě hledat své kufry; pak Miro zjistil, že mu ještě zbyl jeden dvoják a přečetl naše jména. Trochu jsme se divili, byli jsme až na konci seznamu. Litovali jsme zbytek, který se musí ještě někam harcovat. Na večeri se ale objevil řidič, a ten řekl, že zbytek bydlí jen kousek odtud, a že je vše OK. Ráno nám kamarádi vyprávěli, že bydleli někde u jeptišek, moc hezky, a že je úžasně krmili. My jsme také nestrádali, na večeri byl slušný výběr jídla, a spousta zeleniny. Po večeri jsme si přinesli hrnečky whisky a sedli si ven na terasu, odkud byl nádherný výhled na zářící Nazaret.

Měli jsme pokoj ve 4. patře, takže jsme vypnuli klimatizaci a otevřeli okno – snad od 9 jsme spali jako broučci v zimě.

9. 10. 2010 - sobota

Ráno už v 6 jsme už byli vzhůru, byl nádherný den. K tradiční snídani byly navíc i čerstvé datle! Po snídani jsme ještě měli chvilku sednout si na terasu a zírat na svatý Nazaret za světla.

V 7.50 jsme vyrazili pro zbytek. Někteří prý vytrvale nadávali, přestože báječně bydleli i jedli, a tak stresovaný Miro zakoupil na účet cestovky pár lahví místního vína. Stěžovatelům to ovšem pusu nezacpalo, zlobili se dál. Naši kamarádi byli ovšem plni nadšení.

Pokračovali jsme přes Káni Galilejskou (proč já neměla nikdy trpělivost pořádně číst Bibli), a míjeli jsme olivové háje a banánové plantáže. Trsy banánů byly zabaleny v modrých plastových pytlích – asi jako ochrana proti ptákům.

Dorazili jsme na horu Blahoslavenství, kde je nový moderní chrám stejného jména. Tady prý kázal Ježíš, a je odtud nádherný výhled na Galilejské jezero a Golanské výšiny (ty patří Jordánsku, a Izrael je pouze „kontroluje“). Objekt prý spravují italské sestry, které se rovněž vzorně starají o zahradu – ta voní!

Míjeli jsme města Tiberia a Magdala. Ani jsem netušila, že to město, podle něhož má moje dcera Magdaléna jméno, ještě existuje!

Pokračovali jsme do města Tabgha, kde se nachází kostel Rozmnožení chlebů a ryb – tam Ježíš nasytil pětitisícový dav. Kostel vznikl ve 4. století a byl dostavěn v byzantském slohu. Je proslulý zachovanými mozaikami, zobrazeny jsou hlavně vodní rostliny a vodní ptáci.

Cestou pod horou Blahoslavenství jsme viděli další vykopávky.

Nedaleko je rovněž kostel Primátu sv. Petra, kde vlastně Ježíš založil papežskou tradici, když jmenoval Petra prvním mezi rovnými. To se stalo až po Ježíšově smrti, kdy se zjevil svým učedníkům.

Dorazili jsme do města Kafarnaum (Naumova vesnice), kde je velké archeologické naleziště. Zde prý Ježíš působil, a zde našel své první učedníky. Zde byl také nalezen Petrův dům. Naleziště obnáší celé malé městečko, a hlavně dost zachovalou synagogu. Nad Petrovým domem je postavena veliká moderní kaple.

Po včerejším průšvih s ubytováním Miro zvláště zdůraznil, že cestovka se k nám chová výjimečně vstřícně (na rozdíl od jiných cestovek, které zná), neboť nás zve na oběd do restaurace na břehu Galilejského jezera.

Oběd byl vskutku velkolepý, obří výběr zeleniny na salát, a báječně upečený okoun s bramborem a datle. To vše na počest sv. Petra, který tady byl doma a byl rybářem. Pak jsme ještě měli půlhodinu na koupel v Galilejském jezere, které bylo úžasně teplé a čisté. Na druhém břehu jezera se táhly Golanské výšiny.

Pak jsme popojeli do přístavu s výletními lodmi, do místa, kde prý chodil Ježíš po vodě. Tvar lodí prý je biblický. Lodníci mají trička s nápisem „I have sailed on the Sea of Galilee“.

Na lodi byla jen naše skupina. Lodníci vytáhli na stěžeň naši vlajku a pustili nám hymnu, trochu jsme zaslzeli. Jezero jsme brázdili asi hodinu. Ukázalo se, že část posádky hraje v nějaké skupině, a že pravidelně jezdí koncertovat do Čech. Tam si také v Plzni našli houslistu Petra, a zaměstnali ho právě na lodi. Hrál a zpívali, dokonce i česky, úžasné!

Vraceli jsme se přes Káni Galilejskou (Kafr Kana), kde jsme byli ve františkánském kostele, kde Ježíš provedl svůj první zázrak: proměnu vody ve víno.

Náprstek zdejšího vína jsme pak ochutnali v blízkém malém krámku – tam se zas dnes a denně odehrává jiný zázrak: obyčejné víno se proměňuje u turistů na velké peníze.

Dojeli jsme zpátky do Nazaretu, kdo neměl šakaly (šekely), šel si vyměnit, kdo neměl na zítřejší poledne žádné jídlo či vodu (Petr a já), šel si nakoupit. Tou dobou jsem ještě trpěla iluzí, že za nějakým rohem musí být samoška typu Tesco nebo Lidl; není tomu tak. Miro sice říkal, že řetězce už tady začínají, my jsme ale za celou dobu to štěstí neměli, všude jen arabské minimarkety. V tu chvíli jsem si uvědomila, že ať jsme byli v arabské, křesťanské či židovské části, na práci jsem viděla jen a jen Araby. A všude po městech obrovský brajgl. U nás je aseptická čistota, přátelé!

Nocleh jsme měli opět v Nazaretě, jen v jiném hotelu, tentokrát všichni. Zase jsme byli ve 4. patře, měli jsme z balkonu nádherný výhled na noční Nazaret, jen tentokrát z opačné strany. Kamarádi k nám přišli na panáka whisky, asi hodinu jsme povídali. Naproti někdo spustil úžasný ohňostroj, tak jsme měli slavnostní večer. Ráno zase v 6!

10. 10. 2010 - neděle

Nazaret se probouzí do krásného dne, a mne pomalu opouští kašel, co se mi táhne už z německých kanálů. Super!

Hotel je dost velký (kromě nás mraky Poláků a Francouzů), a všichni vstávají najednou, takže mrzouti mají na co nadávat. Jediný malý výtah totiž značně zpomaluje přesuny. My s Petrem (a nejsme sami) pro změnu spíláme zdejšími kohoutům, kteří svůj budíček spouštějí už ve 2 v noci.

Máme odjet v 7, ale část výpravy uvízla s kufry ve vyšších patrech ve frontě u výtahu.

Jedeme kolem hory Tábor (kdo by to byl řekl), podívat se na jedno z nejvýznamnějších archeologických nalezišť Megido. Dříve to byla pevnost, ovládající cestu z vnitrozemí na pobřeží, do Egypta a Sýrie. Je to také tradiční místo všech bojů, postupně ji dobyli Egypťané, Pelištejci a král David. Podle bible se zde má odehrát i poslední bitva lidstva; dalším jménem tohoto místa je Armageddon (Har Megido). Byly zde nalezeny zbytky 25 měst v 18 vrstvách, nejstarší z roku 4 000 př.n.l.. Dnes je vidět brána krále Šalamouna, pozůstatky chrámů, zbytky koňských stájí krále Achaba. Z areálu vedl tunel k prameni za městskými hradbami.

Jedeme k Jordánské hranici a pozorujeme současné domy – každý má na střeše solární zařízení a nádrž na vodu – to nařizuje současný zákon.

Na hranici se zdržujeme asi 2 hodiny, a to je docela pohodový průběh. Jen na izraelské straně vytáhli z autobusu jeden manželský pár, protože fotili. Chvilku jim kladli nepříjemné otázky a pak jim dali pokoj. Z izraelské strany na jordánskou nám musí Miro koupit jízdenky na autobus, který nás slavnostně popoveze 200 m.

Tam už na nás čeká jordánská Češka Mirka, provdaná za jordánského spolužáka z lednické zahradnické školy. Žije tu už 20 let, má tu 2 syny ve věku asi 15 a 18 let, vede se jí asi docela dobře, ale arabský svět nejspíš není pro Evropanku to nejlepší. Říká, že českou komunitu tady činí asi 50 českých žen a jejich děti, a všechny si stěžují. Přesně řekla „všechny si stěžujeme“. Jára s ní co chvíli zapřádá řeč a ptá se na podrobnosti – moc potěšující to není. Nicméně je tady 3 dny s námi, zcela emancipovaná a v pohodě.

Je neděle, čili zde také pracovní den, Jordánci mají volné 2 dny, pátek a sobotu.

Mirka nás nejdříve bere do města Jerash, kde je obrovské archeologické naleziště. Vchází se tam velkou Hadriánovou bránou. Za ní se jde dost dlouho k další menší bráně a hradbám – tehdejší místodržitel si myslel, že se prostor zastaví, ale k tomu už nedošlo. Městem prochází široká hlavní ulice, lemovaná sloupy, je tam dost zachovalý hippodrom a dvě divadla, a zbytky chrámu bohyně Artemis. Už tehdy uměli dobře hospodařit s vodou, všude jsou kanály, malé a velké fontány.

Chudák Mirka tady má dost velký konflikt s místními průvodci. Její kancelář platí ji jako průvodkyni (má licenci) a sem si objednala jednoho místního arabského, kterého bude Mirka překládat. Oni nám ale chtějí vnutit anglicky mluvícího, mnohem dražšího. Dokonce na ni volají policii. Někam se telefonuje, pak Mirka vyhrává.

Jde s námi našťvaný průvodce, který Mirku a nás pěkně diriguje, a když se mu zdá, že nám toho říká víc, než řekl sám, hned na ni telefonem někomu praská. Najednou je pryč. Když se po něm ptáme, říká Mirka, že dostal zaplacené na 2 hodiny. Všem se nám uleví a v klidu dokončíme prohlídku. Jestli jsem předtím průvodcům záviděla, trochu mne to přechází.

Jestli nám předtím Izrael připadal poněkud neuklizený, není to nic proti Jordánsku, tady je to 100x horší. Mirka říká, že tady neexistují žádné nádoby na odpadky, kdo co nechce, hodí to před dům, jednou za čas (nijak pravidelně) se to odváží.

Z Jerashe jedeme do Ammánu, hlavního města Jordánska. Snad ho založili Ammonité; asi 1 300 př.n.l. se stal hlavním městem aramejských Ammánců. Pořád to bylo poměrně malé město, až ve 20. století se stalo útočištěm spousty uprchlíků. Dnes je to asi 2,5 milionový kolos, který se vlní po okolních kopcích. Jako jiná rychle vyrostlá města, co jsme už viděli, je ošklivé a nesourodé. Anglický průvodce (tenká brožurka, co nám dali na hranicích) tomu říká „fascinující město kontrastů“. No budiž.

Hlavní, co je v Ammánu k vidění, je velké archeologické naleziště Citadela nad Ammánem. Jsou tu nalezeny příbytky Ammonitů, Římanů, Byzantinců a Islámců. Je zde rovněž archeologické muzeum. V tomto muzeu jsme kromě jiného našli vzácné jílové sochy a svitky z izraelského Kumránu. Z vršku je nádherný výhled na celé město; na jednom z protějších kopců vlaje na vysokánském stožáru (prý je nejvyšší na světě) jordánská vlajka.

Na kopci nás zastihne soumrak, tak nezbyvá než se odebrat do hotelu. Tentokrát je to moc krásný hotel s velkou vnitřní halou, kde je všude zeleň. Všichni jsme poněkud unaveni, ale neodpustíme si večerní procházku. Vidíme otevřené krámký, vždy několik stejných vedle sebe. Například asi 4 řeznictví, kde za výlohou visí zabitě kozy, i s rohy, kopyty a ocasem. Na druhé straně je zase pár obchodů s nábytkem, vlezeme tam, abychom viděli, jak jsou vybaveny arabské domácnosti – hodně, hodně zdobně. Samý ornament. Zaujme nás jeden dětský stolek – do dřevěné desky je vložena veselá barevná umělohmotná, a na ní jsou dvě sady písmen – arabská a anglická. Arabská písmena mají samozřejmě obrácené pořadí. Na závěr nás zvou Jarda s Dášou na kávu s rumem a moravský muškát.

11. 10. 2010 - pondělí

Hotelová služba nás budí v 7, jdeme na snídani a máme čas až do 9.

Včera jsme nestihli návštěvu amfiteátru s muzeem, takže jedeme do starého centra pod Citadelu. Bylo celkem volno, takže jsme se mohli fotit v křeslech místodržitelů. V muzeu byly kromě jiného ženské kroje včetně Betlémských a Jeruzalémských (inu Palestina je Palestina, ať se nachází v kterémkoli státě). Nádherné byly mozaiky, většinou zobrazení zvířat. Víím, že islám nepovoluje zobrazení živých bytostí – ale že se to

doдржуje pořád, to mne překvapilo. Mirka vyprávěla, jak přivezli synovci plastelínu, a on z ní vyrobil pejska. Radostně to ukázal tatínkovi, ten uchopil figurku a ukroutil jí hlavičku... hm, dost kruté. Ptala jsem se, jak je to s fotografiemi, Mirka řekla, že už se jí pár lidí ptalo, a že nám to poví později, ale už na to nedošlo, škoda.

Už jsme měli z muzea odejít, ale úředníci v muzeu trvali na tom, že si musí okopírovat Mirčinu licenci, ale nešla jim kopírka. Trvalo to asi půl hodiny.

Autobus (jordánský, izraelské na jordánském území jezdit nemohou, stejně jako v Egyptě) se pomalu sunul starým městem – samé malé obchůdky, úzké uličky a příkrá schodiště, hodně křiku. Docela ráda bych se tam prošla.

V novém městě se Jordánci pyšní proslaveným zavěšeným mostem, byli jsme na něj zvlášť upozorněni.

Další náš cíl byla slavná hora Nebo, kam došel na svém útěku z Egypta Mojžíš & his company. Zde se rozhlédl jako praotec Čech na Řípu, a i když asi neviděl zemi medem a strdím oplývající (je to polopoušť); pravil, že je to země zaslíbená, a že odsud ať se jednotlivé kmeny rozejdou a osidlují, osidlují!!! Výhled ale nebyl úplně špatný, je odsud vidět Mrtvé moře, Betlém, Hebron... Sám už se z hory Nebo ani nehnul a užíval si zdejšího zdravého povětří. Muselo být hodně zdravé, protože se dožil 120 let, tiše tu skončil a byl zde pohřben. Jeho hrob se ale dodnes nenašel, tak mají archeologové pořád co dělat.

Františkáni zde obnovili – a znovu a znovu obnovují chrám, kde se zachovaly úžasné mozaiky, převážně zobrazení zvířete.

Po pár km jsme se zastavili v Handicraft Center Mosaic Workshop, což je dílna, financovaná samotnou královnou Nur. Dělníci včetně handicapovaných tam vyrábějí mozaiky – některé moc hezké – a prodávají je + různé jiné suvenýry.

Mirka původně spěchala do svého města Madaby, kde právě tento den král klade základní kámen k nemocnici, ale dostala zprávu, že jsou silnice zavřené, a že nemáme spěchat, tak se nákupy trochu protáhly.

Silnice v Madabě byly opravdu v hojném počtu uzavřené, autobus nás vysypal na okraji. Všude jásalý dav, vyzbrojený jordánskými vlajkami. My jsme se potřebovali dostat do řeckého ortodoxního kostela sv. Jiřího, a tak jsme museli projít dav jako velbloud uchem jehly. A jaká úžasná náhoda nám nahrála do karet: dav už čekaly na krále hodiny a hodiny na prudkém slunci; my jsme přišli, a král s doprovodem právě přijel a důstojně nám kynul z okna luxusního obrněného vozu. Fotili jsme jako zběsilí, snad se nám ho podařilo zachytit. Všichni Mirku chválili za perfektní načasování. Hned vedle kostela je soukromá anglická škola (samozřejmě nesmí být koedukovaná), kam chodí oba Mirčini synové.

Kostel obsahuje vzácné ikony, ale ze všeho nejdůležitější je mosaiková mapa staré Palestiny včetně Jeruzaléma ze 6. století, velká (nekecám!) 25x5 m. Druhým zázrakem tohoto kostela je obraz madony s děťátkem, kde prý se až po několika stoletích objevila její třetí ruka. Váže se k tomu pověst, že nějaký muslim

těžce onemocněl, měl na kahanuku, a někdo mu poradil, ať se jde pomodlit právě k této madoně. Jen začal, v tu chvíli se objevila třetí ruka, a z ní vytryskl pramen světla, který zasáhl ubožáka do úst. Ten vyvrhl těžkou chorobu, a ještě dlouho žil šťastný a zdravý. Legenda neříká, zda se dal na křesťanství.

Bez rouhání, ta ruka je děsivá. Obě ruce, objímající děťátko, jsou růžové, tahle je zsinalá a vypadá, jako by se po Marii zespona sáपालa mrtvola. Brrr!!!!

Při čekání venku jsem se dala do řeči s Mirem, a zjistila, co už zřejmě všichni účastníci věděli: že je vysvěcený katolický kněz, studoval v Římě a Jeruzalémě, léta působil někde ve Štrbě jako farář. Teď prý, pravil, dal životu jiný směr.

Po třetí hodině jsme zase nasedli do autobusu, a jeli směrem na Petru. Po cestě nám Miro vyprávěl o významu této cesty, spojující Evropu a Afriku; Mirka zas obšírně vyprávěla o vzniku Islámu, co jsou jeho pilíře, a co přikazuje. Ač o svém učení muslimové tvrdí, že je učení míru, nějak se tomu těžko věří (to neříkala, spíš jakoby ho hájila). Dost dobře jsem nechápala, proč púst zakazuje nejen jídlo a pití, ale také například brání předepsaných prášků a píchání injekcí.

V islámu se muž stává mužem v 10 letech, stejně jako žena ženou. To v oblékání nepřináší mužům žádné povinnosti (kromě všeobecného zakrytí kolen a ramen), ale ženám ano – desetiletá holčička už musí být přikrytá od kotníků ke kotníkům, tj. od zápěstí až k patám.

Od této chvíle už mohou hoši i dívky svědčit u soudu. Věc se pokládá za prokázanou souhlasným tvrzením dvou mužů (třeba i desetiletých kluků) anebo čtyř žen, protože žena je mentálně jen půl člověka.

Po obchodech jsme viděli spoustu krásných slavnostních dámských šatů, jakoby plesových nebo svatebních, s hlubokým výstřihem a odhalenými rameny. Ptali jsme se, kdo to kupuje, když se v tom ženy nesmí na veřejnosti ukázat. Prý se to kupuje hodně, hlavně na svatby, ale ženy slaví zvlášť – to mohou tyhle šaty mít. Pokud by za nimi zavítal muž (musel by mít vážný důvod), okamžitě se zahalí nebo raději schovají. Svatba prý probíhá tak, že na úřad přijdou rodiče nebo poručníci snoubenců. Tam dostanou papír, že snoubenci jsou manželé. Svatební obřad s oslavou probíhá až později, až má novomanžel dost peněz na trachtaci.

Nemanželské děti se dávají do sirotčinců. No fuj!!!

Zase jsme se nevešli do hotelu, 12 lidí se přihlásilo dobrovolně, a jeli jinam. Ráno říkali, že se měli fajn, prý tam byl dokonce bazén.

My jsme si dali dobrou večeři a chtěli vyrazit na procházku, hotel ale stál v úzké uličce, kde jezdila auta jako na dálnici – vzdali jsme to.

12. 10. 2010 - úterý

Telefon nás vzbudil v 6 ráno, abychom zažili Petru ještě bez velkého horka. Autobus nás vzal na parkoviště před skalním komplexem jen pár minut. Ve vstupence byla zaplácena jízda na koni (průvodce vedl koně za ohlávku) až k hlavní bráně; někteří toho nevyužili. Já dostala

průvodce plného sil, takže spolu s kobyolkou celou cestu klusali, všechny jsme předjeli, trochu jsem se bála, že spadnu. Ale bylo to skvělé! Petr jel pár koní přede mnou, a říkal, že také klusali. Jinak se všichni ploužili... Petra je další z divů světa, který jsme viděli. Je to město, tesané do skály, staré víc než 2 000 let. Vytvořili jej Nabatejci, a v pouštním prostředí dokázali geniálně zajistit dostatek vody různými nádržemi a kanály. Město bylo postaveno tak, aby jej nikdo nemohl dobýt, pokud se o to někdo snažil, provokativně na žíznicí lili vodu. Nabatejské království bohatlo tím, že Petra sloužila karavanám jako odpočívací a zásobovací stanice. Pak bylo opuštěno, nejspíš kvůli zemětřesení. Dlouhou dobu o tomto komplexu kromě beduínů nikdo nevěděl, až v roce 1812 švýcarský badatel Burkhard přesvědčil svého průvodce, aby ho sem vzal. A pak už známost Petry rychle rostla, vypravili se sem archeologové a turisté, něco odkryli, něco zničili... V současné době je Petra chráněna UNESCO.

Před bránou stála skupina ozbrojenců v nabatejském brnění, ochotně se s námi fotili. Mirka nám vysvětlila, že jsou to skuteční vojáci, ale ve výslužbě, kteří si tu přivydělávají. Dovnitř do města už nesmí samotní koně, jen ti, kteří táhnou lehké dvoukolové kočárky pro majetnější turisty, anebo oslíci. Byli tam ale i velbloudi. Zato tam smí zdejší prodáváči se svými stánky s občerstvením a suvenýry. Člověk jde dlouho úzkou uličkou mezi skalami, až najednou žasne – před ním stojí románská patrová stavba se sloupovím v průčelí! Je to tzv. Pokladnice, bohužel, dovnitř se nesmí. Dál jsou tam obrovské hrobky, zbytky obytných domů, široké cesty se sloupovím, klášter, divadlo, kolumbárium, chrámy... Strávili jsme tam dobré 4 hodiny, a to jsme neprošli zdaleka všechno.

Autobus nás dovezl na parkoviště k Vádí Rum, do pouště. Opravdovou poušť předtím z nás viděl málokdo, byl to fascinující dojem. Nasedli jsme do džípů, většinou na korbu, někteří dovnitř. Nás sedělo 6 na korbě, uvnitř byla Mirka a ještě někdo. Ještě kus jsme jeli po silnici mezi skalami, nakonec malou vesničkou, kde skoro každý dům měl alespoň jednoho velblouda. Cesta končila v poušti, dál už byly jen vyjeté koleje džípů. Písek byl rudý, občas přerušovaný skalami bizarních tvarů, vybroušených pískem a větrem. Něco takového jsem viděla předtím jen v Kazachstánu. Teď ale nefoukalo. První zastávka byla u beduínského stanu. Na podlaze byly koberce, na nich matrace a polštáře. Hoši kouřili vodní dýmky a měli pro nás připravený voňavý čaj s kořením. Návštěva se trochu protáhla, protože zrovna přišel čas modlení, beduíni klesli na kolena, a klaněli se směrem, kde tušili Mekku. Mirka nám mezitím řekla, že beduíni už dávno nekočují, žijí ve svých vesničkách, někdy líp, někdy hůř, ale stany už jsou víceméně jen pro turisty. Ženy mívají svůj vlastní stan nebo aspoň místnost.

Druhá zastávka byla u seequ (= snad arabsky vstup do soutěsky) průrvy mezi skalami; třetí byla u duny, která byla naváta ke skále do výšky asi 20 m. Úžasný pohled! Cestou zpátky auta zastavila ve vesnici. Šoféři si mysleli, že tam na nás bude čekat autobus, ale ten byl na parkovišti. Náš řidič už byl našťvaný dřív, protože si

řekl o bakšiš, který mu Mirka neměla z čeho zaplatit; teď se našťval úplně. Nasadil šílenou rychlost, že jsme málem uletěli z džípu, drželi jsme si jen uši a brýle. Tušila jsem, že tohle asi nebude pod stovku. Když jsme zastavili, ptala jsem se ho, ale neodpověděl. Mirka řekla, že jel 120 km/hod. Petr na něj zařval, že je kretén, ten zařval, co že to Petr řekl, vypadalo to na rvačku. Pak se ale otočil a odešel, nám zbyly jen zalehlé uši.

Dojeli jsme do Aqaby, bezcelního města na břehu Rudého moře. Velmi slušně jsme se ubytovali a dobře najedli a vyrazili do města. Žádná samoška s chlebem ani sýrem nikde nebyla, zato spousta bezcelních obchodů s alkoholem. Koupili jsme si litrovou lahev jordánské whisky za zhruba asi 100 Kč. Měla kouřovou chuť a byla moc dobrá. Došli jsme k moři, byl teplý a čistý, a jordánské rodiny s malými dětmi tam měly své picknicky. Měli tam rozložené jídlo a pití, kouřily se tam vodní dýmky, děti si hrály na kraji moře a hrabaly se v písku. Měli jsme s sebou plavky a ručníky, ale všichni kolem byli oblečení, a na moji krátkou sukni a rukávy docela zahlíželi (tedy hlavně zahalené ženy); tak jsme si netroufli se svléknout a hupsnout do moře. Došli jsme k malé kavárničce, a dali si tam kávu, bylo to celkem za 3 jordánské dináry (asi 16 Kč) včetně malé lahve sodovky. Tu samotnou jinde prodávali za 1 \$. Naproti přes zátoku už svítil izraelský Eilat. Když jsme se vraceli, na konci pláže byla skupina našich koupajících se kamarádů – ve větší partě si troufli. Už bylo pozdě, tak jsme šli spát, ráno nás zase čekal budíček v 6.

13. 10. 2010 - středa

Po snídani jsme zase nastoupili do autobusu, a jeli jsme asi pouhou půlhodinu na hranici. Rozloučili jsme se s Mirkou, byla fakt skvělá. Jordánci nás odbyli rychle, u Izraelců to šlo hodně, hodně ztuha. Výprav bylo víc, a bezpečnostní prohlídka byla velmi, velmi důkladná. Každý kufr a každý batoh projížděl rentgenem nejmíň 2x, dobrou třetinu zavazadel pak ještě rozbalovali. Nejvíc vadila zakoupená sůl z Mrtvého moře, asi se podobala nějaké výbušnině. Pas prohlížel snad každý úředník. Prohlídka trvala 2 hodiny a 40 minut.

Když jsme s Petrem konečně vylezli z budovy, nikdo z našich tam nebyl. Mysleli jsme si, že už prošli vraty ven na parkoviště, a tak jsme prošli taky, a při té příležitosti nám voják zase prohlédl pasy a odebral modrý lísteček, který jsme předtím dostali. Na parkovišti jsme zjistili, že tam nikdo od nás není a že se není kam schovat před sluncem, a tak jsme šli zpátky. Voják nás bez problémů zpátky pustil. Když se všichni shromáždili a společně šli na parkoviště, nastal problém, protože už tam byl jiný voják, zakomplexovaný mrňous, který už byl nepříjemný uvnitř. Náš výklad, proč už nemáme lístečky, nechtěl poslouchat a někam důležitě volal. Smažil nás tam asi 10 minut, chudák Miro už nám asi chtěl ušetřit poslední pomazání před opravou, ale mrňous nás pak milostivě nechal projít.

Nasedli jsme do nového izraelského autobusu, a sotva jsem si rozložila saky paky, proudem se na mne spustila voda – tekla klimatizace.

Zastavili jsme v centru Eilat, a hurá na pláž! Byly tam ovšem mraky lidí, hlavně Rusů, a byl tam dost velký nepořádek, třeba i střepy v písku. K dispozici byla lehátka, ovšem za 20 šakalů (šekelů) na celý den, na 2 hodiny se pronajmout nedala. Přesunuli jsme se kousek dál, tam byl nejen stín, ale i židle, a málo lidí. Strávili jsme tam něco přes hodinu s Dášou, Petrou, Jardou a Vaškem, Rudé moře byl teplé a krásné. Těsně před odchodem přišel výběřčí, a chtěl 7 šekelů za židli na celý den, ale to už jsme se balili.

U pláže bylo obchodní centrum, v něm byl Mc Donald, a v něm záchody, takže jsme tam před odjezdem zavítali. U vchodu stál ovšem bezpečák a kontroloval nám batohy. Jinde byl u vchodu i bezpečnostní rám.

Další hranice do Egypta! Tady žádná buzerace nebyla, šlo to rychle. Přesedáme do egyptského autobusu, kde je u zadních dveří místo dvousedadla pultík s květinami. Rázem nastane zmatek v zasedacím pořádku, do toho ještě nastoupí povinná bezpečnostní výbava, doprovázející policajt. Ten je usazen vedle Honzy Černého; Honzu pak do boku celou cestu na Sinaj tlačí pistole. O pár km nastoupí povinný egyptský průvodce, a ten už si vůbec nemá kam sednout.

Usínám, a budí mne až jásot nad průjezdem pouští. Všude je plno skal, malebně vymodelovaných větrem a pískem. Sem tam je vidět chudinká beduínská vesnička s dřevěnými rozdrbanými boudami, stany, velbloudy a někdy i kozami. Čím se tam živí, bůh sud'. Stoupáme do hor, Miro hlásí, že je vidět hora Sinaj, ale my ze zadu nic nevidíme. Někteří volají, ať zastaví na focení, ale autobus supí dál. Umiňuju si, že cestou zpátky požádám Mira... To ale nebyl nejlepší nápad, jak se ukázalo. Projíždíme několika check pointy, kde armáda hlídá, aby tam podle nějaké dohody nebyla armáda.

Dojíždíme do kláštera sv. Kateřiny. Miro vyfasuje přehršlí klíčů, les rukou mu je vytrhne, a nastane zmatek. Petra našťestí přichází s jedním od spartánského pětilůžkového pokoje, tak tam s Vaškem a Petrem jdeme. Hledáme pátého, ale nikdo se k nám nehrne. Miro posléze přivádí Petra Čecha, ten ale sežene výměnu k manželce, a k nám přichází sympatická brněnská Alenka. Dáváme si panáka na uvítanou a jdeme do klášterní jídelny na večeři.

14. 10. 2010 - čtvrtek

Ve dvě v noci nás vzbudil Vaškův mobil, mechanicky jsme se oblékli a shromáždili na náměstíčku před jídelnou.

Kolem už proudily světélkující davy na horu Sinaj, kde Mojžíš uviděl hořící keř a poté uzavřel smlouvu s bohem. Rituální výstup má stihnout v půl šesté východ slunce. Povinný průvodce nám přivedl jiného povinného průvodce Musu (Musa = Mojžíš). Naši skupinu nazval Kleopatrou, teatrálně nám ukázal cestu do kopce, a tím jeho průvodcování skončilo.

Světélkující had se vinul vzhůru horou, takže nedostatek světla nás neohrožoval, přestože Petr vtipně hned na začátku ztratil baterku do čelovky. Zato nás ohrožovali beduíni s velbloudy, kteří se kolem nás po úzké cestě

stále prosmykávali tu zleva, tu zprava, tu shora, tu zdola. Většinu cesty totiž nebylo nutné zdolat pěšky, bylo možné si najmout velblouda, což pár našich účastnic udělalo. Velbloudáři ječeli „You want a camel?“, vůdci skupin řvali symbolická jména svých skupin. Náš Musa volal každou chvíli „Kleopatra, stop! Wait, Kleopatra!“ Cpal nás do stánků s osvěžením, protože tam měl kamarády. V posledním nás držel hrozně dlouho, vítr nám foukal na zpocená záda. To už jsme toho měli dost, a tak jsme se sebrali a šli dál. Cesta končila schody (asi 700), kam už velbloudi nemohli, a tak tam postávali hoši a pokřikovali „Want help?“ Chtěli jsme hlavně, aby nám dali pokoj.

Dorazili jsme asi 5.15, byla ještě tma. Nahore na hoře byly mraky lidí všech jazyků. Petr s sebou táhl trochu whisky, tak jsme si dali vrcholovku. Slunce nás chvíli napínalo, vyšlo až v 5.45, ale zato ve vši slávě. Barevné skály kolem byly v ranním slunci nádherné! Ještě chvíli jsme si užívali výhled, a pak jsme začali sestupovat. Cesta byla hodně prašná, co jsme asi museli v noci všechno nadýchat? Asi 500x jsme museli odpovídat „no“ na dotazy „You want help, you want a camel?“ a nabídky nákupu krystalů, mramorových vajec i úplně obyčejných kamenů, pro které se stačilo jen sehnout. (Někteří se sešli, a pak rozbalovali na izraelské hranici kufry.)

Došli jsme s Petrem zpátky asi v 7.30, takže ještě bylo dost vody na koupání – to byl v klášteře úzký profil. Došli jsme si na snídani, a pak jsme všichni šli na prohlídku kláštera sv. Kateřiny. Byl tam ortodoxní kostel se vzácnými ikonami, a na dvorku rostl keř, který prý je odnoží toho hořícího. Tady ještě fungoval náš první povinný průvodce, abych byla spravedlivá, a podával anglický výklad. Byla tam neskutečná tlačenička, a průvodci se vzájemně překřikovali. Miro nám předtím přál, ať si na hoře Sinaj a tady v klášteře najdeme své místočko, kde budeme mocí rozjímat o věcech, které se tam odehrály, a nasávat zvláštní atmosféru místa. Atmosféru jsem tedy nasála velmi snadno – všechno to byla pustá komerce.

Opět jsme nasedli zase do jiného autobusu, tentokrát už bez policejní ochrany. Poprosila jsem Mira o 5 minutovou zastávku v poušti, čehož se všichni radostně chytli, ale následky byly tragické: předjely nás 3 autobusy, které pak stály na hranici před námi. Některé dámy to hlasitě komentovaly „no, to je to blbý focení...“, tak jsem se cítila provinile. Na hranicích to celkem odsýpalo, jen pár lidem se solí a šutry zase prohlíželi zavazadla. Už to vypadalo, že jsme všichni hotoví, ale před poslední dvojicí úředníkům vypadl počítačový systém, tak z toho byla další půlhodina.

Pustila jsem si telefon, a od Majdy a naší podnájemnice přišly tragické zprávy, že nefunguje topení a že v noci bylo 11 stupňů. Poslala jsem bleskově nouzový postup, ale ten taky nefungoval. Poradila jsem Jarmilce, ať vydrží do pondělka u maminky, ale ta mne až do soboty bombardovala dotazy, kdo by to mohl opravit. Číslo na firmu jsem měla doma v počítači v zamčeném bytě, a žádný neautorizovaný přístup jsem nechtěla připustit. Jelikož má Jarmilka v Praze spolu s matkou vlastní byt, připadalo mi, že je to řešitelné. Stejně mne to ale pak v noci strašilo.

15. 10.2 010 - pátek

Projeli jsme znovu Eilatem, kde se prý neplatí daně – je to bezcelní zóna, tak má městská pokladna příjmů dost. Jinde prý jsou daně strašně dusivé, vždyť čtvrtinu státního rozpočtu spolknou obří armáda.

Za Eilatem jsme byli upozorněni na něco jako skanzen po levé straně, ale neviděli jsme nic. Po pravé straně byla za plotem velká oblast, kde žijí zdejší zvířata. Viděli jsme pštrosy a nějaké velké bílé ptáky, jinak nic.

Cestou jsme zastavili na záchod u pumpy. Byla tam strašná fronta, a smrad, Izraelci totiž hážou použitý toaletní papír do košů.

Miro pravil, že za 10 minut budeme na prázdné pláži u Mrtvého moře, ale jeho časové odhady byly vždycky podhodnocené. Jeli jsme ještě dobrou půlhodinu, dorazili jsme asi v 17.45, tj. úplně za tmy. Pláž byla poměrně plná, ale ve tmě to nijak zvlášť nevadilo. Kromě Mira jsme asi my jediní věděli, co obnáší koupání v solném roztoku – zažili jsme to před rokem v solných dolech na Ukrajině. Neobvyklý pohyb v moři způsobil všem velkou radost, hledaly se způsoby, jak si na hladinu lehnout co nejpohodlněji a nenabrat si přitom do očí a pusy.

Petra to rychle přestalo bavit, tak jsem se také osprchovala a šla s ním do restaurace. Dali jsme si pivo (Petr) a kávu (já) a pozorovali cvrkot. Bylo tu hodně Rusů. Nejvíc mne zaujalo akvárium, velké asi 2x1x1 m, postavené v rohu terasy. Seděl tam hoch s dívkou, a za chvíli jim nějaký muž podal bílé ubrousky na utření nohou. Teprve teď jsem pochopila, že cedule Fish Spa k tomu patří, jsou to skutečně rybí lázně – člověk tam ponoří končetiny, a rybičky mu jemně ožirají tvrdou kůži. Tak to k nám ještě nedošlo.

V Izraeli jsou sice oficiálními jazyky hebrejšтина a arabština, ale tady byl poutač veden v hebrejštině, angličtině a ruštině. Ruských nápisů bylo i jinde spousta.

Zase jsme nasedli do autobusu, a Miro nás ujistil, že za hodinu, možná za dvě jsme v hotelu. Myslela jsem si svoje, a minuty mýjely a mýjely... Řidič si navíc vybral průjezd centrem Jeruzalému, kde byla zácpa, a to už bylo 9. Jeli jsme krok sun krok, Miro nám vyprávěl o Izraeli, ale hotel pořád nikde. Konečně jsme dorazili k Betlému, který už je v Palestině, do níž se vjíždí check pointem. Jeli jsme cizineckou bránou, kde je průjezd rychlejší, takže jsme do hotelu dorazili něco po půl desáté. Trochu mne zarazil portrét Jásira Arafata na stěně; později jsem ho ještě v Palestině viděla víckrát.

Vybavila jsem si starý vtíp:
Jásir volá Bushovi a říká: „Upřímnou soustrast, pane prezidente. Všechny lid Palestiny s vámi cítí... Je to strašná, strašná tragedie.“ Bush se trochu zakoktá: „Cože, oč jde, prosím vás?“ Jásir se trochu zasměje: „Já zapomněl na ten časový posun, no nic, hezký víkend!“
Jó, pro někoho je to krvavý pes, pro jiné otec sjednotitel.

Pokoj, koupel, večeře, postel. Hurráááá!!!!

Ráno byl odjezd stanoven na 7.30, ale všichni ještě nedorazili. Když se to konečně podařilo, zeptal se Miro, jestli máme všichni pasy, a to se zhrozil Jára, vyskočil ze sedadla, že poběží zpátky do hotelu. Miro mávnul rukou, a pravil, že dva bez pasu snad projdou. Je pravda, že nás na check pointu nikdy doopravdy nekontrolovali. Někdy vlezli do autobusu, přešli pohledem batůžky, a jelikož nepřipomínaly ani kalašnikovky ani jiné zbraně, zase vylezli.

Zahájili jsme na vyhlídce Olivetské hory (někde ji jmenují Olivová). Olivetská hora má tři vrcholy, na jednom je jezuitská kolej, kde studoval Miro, na druhém je zmíněná vyhlídka – naproti je Chrámová hora, na ní Chrámová plošina, a na plošině zavřený Skalní dóm se zlatou kopulí a vedle mešita Al Aksa se šedou kopulí. Pod Skalním dómem prý chtěl Abrahám na skále obětovat svého syna Izáka; a podle muslimů zde prorok Muhammad vystoupil na nebe. Díky těmto základním sporům se ke Skalnímu dómu vůbec nesmí. Na druhé straně Chrámové hory je Zeď nářků, které tady říkají Western Wall.

Odtud jsme šli k malému kostelu Dominius Flevit, kde prý zaplakal Ježíš nad osudem Jeruzaléma, který měl být brzy zničen. V nízké budově tam byly malé kamenné schránky s kostmi těch, co byli pohřbeni 2x – poprvé obyčejně, za nějaký čas bylo tělo vyjmuté, a očištěné kosti se pohřbily znovu. Víím, že nám to říkali i v Řecku, kde se to dělá dodnes, dost hnusný zvyk.

Pokračovali jsme do zahrady Getsamenské, kde rostou nádherné staré olivy. Rovněž tam stojí nový moderní chrám, Kostel Všech Národů (nebo taky Bazilika úzkosti a krvavého potu / Basilica of Agony). Celý areál spravují Františkáni.

Šli jsme kolem hřbitova, kde nám Miro povídal, jak staří Židé pohřbívali, a že dávají na hroby kameny jako ochranu proti duchům. Nedaleko je ruský kostel sv. Máří Magdalény s nádhernými zlatými věžemi, ten byl ale zavřený.

Sešli jsme z kopce dolů a přešli silnici pod Chrámovou horu, odkud jsme měli výhled na úpatí Olivetské hory, kde byly velké hrobky, poněkud připomínající Petru, tzv. Hrobky Proroků.

Cestou jsme vlevo od silnice pozorovali archeologické naleziště Davidovo město, kde prý je nejspíš Davidův hrob – i když se k jeho prázdnému oficiálnímu hrobu chodí úplně jinam – do Davidovy citadely. Pravověrní Židé se tam prý bojím chodit, aby náhodou nechtíc nešlápli na svého krále.

Starý Jeruzalém je ohraničen hradbami, dovnitř se vchází 7 branami. Vchod na prostranství ke Zdi nářků je podle Mira Hnojovou bránou, podle mého průvodce a další knihy Bránou smetí nebo Dungovou bránou. My idioti jsme si celou dobu mysleli, že je to Jaffská brána. V Dungově bráně jsou vedle sebe dva check pointy, jeden pro muže a jeden pro ženy – prohlížejí tam batohy a kontrolují, jestli váš oděv nezbuzuje pohoršení. Zeď vznikla tím, že na Chrámové hoře postavili Chrámovou

plošinu, asi 10 m nad prostranstvím jakéhosi náměstíčka, jímž je právě prostranství Starého města u Zdi nářků. Prostranství u Zdi nářků je plné hlavně turistů. Před Zdí jsou dvě synagogy pod širým nebem; zprvu jsme to nechápali: prostě jen kolmo na Zeď postavili oddělovací stěnu, dlouhou asi 20 m, a tím vznikly dva prostory, vlevo pro muže, vpravo pro ženy. Tam, kde končí stěna, stojí voják, a do mužské části nepustí ženy a naopak. Muži tam ještě mají stůl s levnými jarmulkami – pokud někdo nemá pokrytou hlavu, musí si ji vzít.

Samozřejmě jsme do synagogy vlezli, ale Zeď byla obležená tak, že se k ní skoro nedalo dotknout. Všude klečely dámy, do spár mezi kameny strkaly papírky se svými prosbami, některé plakaly. Podařilo se mi přes hlavy několika kajčnic se Zdi dotknout a pomyslet si, že mi stačí, když se odněkud nevykulí nějaký průšvih, zdravotní nebo rodinný, a odpadla jsem. Černovlasá slečna pode mnou vášnivě šeptala cosi v hebrejštině, a tak mi bylo blbě poslouchat, i když jsem rozuměla jen intonaci.

Petr se vrátil s jarmulkou a řekl, že muži mají kromě synagogy ještě vlevo vchod do domu a tam knihovnu.

Celá naše výprava prolezla jiným check pointem ven z hlídaného prostoru, Miro nás odvedl kousek dál k náměstíčku židovské části a dal nám rozchod na oběd. Asi za hodinu jsme se tam zase sešli a šli jsme se napřed podívat na Cardo Maximus, což byla římská hlavní třída, lemovaná kolonádami, teď zůstaly zachované masivní sloupy.

Prodírali jsme se spleťmi uličkami arabského bazaru ke slavné Golgotě. Golgota prý v době Ježíšově nebyla nic slavného, byla za branami města, vozilo se sem smetl a konaly se neslavné skutky jako např. popravy. Pod názvem Golgota se na toto místo u místních nedoptáte, znají je jako Boží hrob, v českých průvodcích je označováno jako Kalvárie nebo Kostel Svaté Hrobky.

Je to vlastně slepenec několika chrámů a pamětihodných míst, takže když jsme se večer bavili o tom, kde jsme vlastně byli, měli jsme v hlavě zmatek. Hlavní atrakcí je ortodoxní Chrám božího hrobu, kde je údajně pohřben Ježíš a odkud vstal z mrtvých. Ke Chrámu božího hrobu těsně přiléhá koptský chrám (koptská církev patří do rodiny tzv. orientálně – pravoslavných církví). Abych se přiznala, nemám v těch místech, kdo byl odkud na nebe vzat a kde je pochován, úplně jasno. Dost často se dozvíte, že někde je něčí hrob, ale že ten hrob je vlastně prázdný, protože dotyčného přenesli někam jinam, do toho se pletou chrámy usnutí a nanebevzetí, je prostě jasné, že aby bylo jasno, chce to týdenní školení.

Vymanili jsme se z davu a vydali se hlučným arabským trhem najít tišší kavárničku, což se nám podařilo. Popíjeli jsme si kávu a pozorovali hemžení.

Pak jsme měli zase sraz s Mirem, který nás vedl po několika zastaveních cesty Via dolorosa. Ježíšova cesta začíná, jak známo, v Getsamenské zahradě, kde byl jat, a končí na Golgotě. Většina zastavení je v úzkých uličkách arabského trhu. Každý pátek odpoledne vyražejí výpravy v jeho stopách a cestou zpívají

nábožné písně a modlí se. Arabský trh má z obou stran krámký a stánky, vysunuté do uličky; když mezi nimi chtějí projít dva vedle sebe, je tam místa akorát. Teď se jimi procpávaly výpravy zvíci naší (51 lidí) sem tam, mezi nimi šla (skoro) důstojná zpívající procesí, občas se někdo zastavil u znaku zastavení. Obchodníci se snažili chránit své zboží, tak nás odháněli pryč, nebylo kam. V duchu jsem zuřila a přemýšlela o tom, že začnu nahlas ječet na Mira, co si to, proboha, vymyslel. Dvě černošky už na svého průvodce ječely. Když jsme se, mně z nejasných důvodů, 2x procpali kolem nejfrekventovanější křižovatky, shromáždil nás Miro v trochu volnějším místě, a s líbeznou tváří pravil, že chtěl, abychom viděli, jak to vypadalo, když hnali Ježíše na Golgotu. To nás tedy dostal, náš svatý miláček. Ještě, že jsme měli batohy, a ne kříže!

Zase jsme se vrhli do těsných arabských uliček, ale směrem ke Zdi nářků nácvak slábl. Začínal šabat. Kolem nás procházeli nastrojení Židé ve slavnostních kaftanech, bílých pletených podkolenkách, na hlavě jarmulku a na ní ještě klobouk, někteří velkou kožešinovou čepicí. Vypadali, jako že jim to horko moc nevadí.

Prošli jsme check pointem zase na prostranství ke Zdi nářků (jsou tam zadarmo záchody a venku pítka). Nikdo neměl problém, jen slečna jménem Katka, té našli v batohu zavírací nůž (už s ním check pointem dvakrát prošla), který byl prohnutý a měl ostrou špičku – něco jako křivák na houby. Odmítla se ho vzdát, tak ji policista provedl k check pointu u Hnojné brány, a vylifroval ji ven. Nůž tohoto tvaru je prý v Izraeli zakázaný. Díky vzrušení kolem zadržení Katky jsem si zapomněla vzít na ramena šátek, a ani vojáci si mne nevšimli. Zato u Zdi nářků na mne vystartovala policistka „Your shoulders!“ No jo.

Za Hnojnou bránou na nás čekal autobus, který nás ještě vyvezl k místnímu parku, kde je tzv. Herodův hrob – ale zase asi tam žádné tělo není. Herodes, kterého my známe jako vraha neviňátek, tady má velmi dobrou pověst jako stavitel; postavil anebo rekonstruoval kdejaký chrám nebo palác. Cestou jsme míjeli větrný mlýn, postavil ho tady anglický sponzor, aby mlel anglickým přistěhovalcům mouku; jenže zapomněl, že tady vítr moc nefouká... A tak mlýn zůstal jen národní památkou.

Cestou jsme se v Betlémě zastavili u velkého obchodu se suvenýry, prodávali tam hlavně artefakty z olivového dřeva. Kupodivu nám tam dali napít džusu.

Večer jsme zakončili u Petry a Vaška, měli větší pokoj a whisky, Petra dokonce skočila pro misku ledu. Díky!!!

16. 10. 2010 - sobota

V 7.30 jsme opět vyrazili, tentokrát ne check pointem do Jeruzaléma, ale jen na jiné místo v Betlémě. Naším cílem byl chrám Zrození. V našich myslích stále ulpívá představa Ježíška, uloženého v jesličkách ve chlévě, jak na něj dýchá oslík. Nic takového! Ježíš se narodil v jedné z jeskyní, nad nimiž v současnosti stojí zmíněný

chrám. Oslíka by tam asi nedostali. Je to zase chrámový komplex jako na Golgotě, hlavní loď je ortodoxní, vedlejší arménská, nově přistavěná katolická. Hlavní jeskyně, kde se údajně Ježíš narodil, byla právě obsazena liturgií, takže prý máme 20 minut počkat. Šli jsme se podívat po ostatních chrámech a jeskyních, do té hlavní jsme jen nahlédli přes mříž. Když jsme se vrátili, zjistili jsme, že před hlavní jeskyní už jsou tři jiné výpravy, a že tam právě začíná další liturgie – prý na hodinu. Někteří se rozhodli, že se do jeskyně Zrození musejí dostat stůj co stůj, my s Petrem a několik dalších jsme odmítli hodinu stát nalepeni na cizí těla, a tak jsme vyrazili ven, do ranního sobotního Betléma.

Betlém je prakticky arabský. Prošli jsme turistickou částí, a ocitli se ve zcela arabském světě, kde kromě nás jiní turisté nebyli. Osvěžující!

Ovoce, koření, sazenice, oříšky, semena, arabské oděvy, zboží všeho druhu. Koupili jsme jako dárky olivové oleje, náramky pro malé opičky Nelu a Klárku a náušnice pro Káťu.

Do hodiny jsme se vrátili, a ještě další půlhodinu čekali na zbytek, než se vynoří z fronty.

Autobus nás odvezl na Pole Pastýřů, kam přiletěl anděl zvěstovat pastýřům narození Páně. Je to hezký park s novým kostelem, jehož tvar má připomínat pastýřský stan. Hned vedle jsou vykopávky byzantského chrámu z IV.-VI. století n.l..

Řidič to asi chtěl, tak jsme navštívili další obchod se suvenýry.

Projeli jsme check pointem, a dál na horu Sion, kde je místo poslední večeře. V průvodci jsem to nenašla, asi se to tam jmenuje jinak. Mělo to být v domě nějakého bohatého měšťana, který sympatizoval s tehdy zakázanými křesťany. Dnes je to moderní kostel / klášter, spravovaný benediktýny. Hned vedle je památník Davidova hrobu, který je ovšem prázdný, tělo je nejspíš někde v Davidově městě. Prostor, kde se prázdný Davidův hrob nachází, je vlastně synagoga, takže ženy a muži se chodí dívat zvlášť.

Také jsme se byli podívat v kostele Usnutí Panny Marie (Hagia Maria Sion). Panna Maria totiž podle pověsti nezemřela, jen usnula, a byla vzata rovnou do nebe. V kryptě leží její socha z třešňového dřeva.

Po prohlídce jsme došli společně na Golgotu, kde byl rozchod a později sraz. Další sraz byl u Jaffské brány. My s Petrem, Petrou a Vaškem jsme se prodrali arabským trhem do malého bistra na oběd (kebab, hodně různých salátů, čerstvá granátová a pomerančová šťáva), a pak jsme pokračovali k Damašské bráně. Tam už prakticky žádní turisté nebyli. Cestou zpátky jsme koupili tričko pro Kristýnku (Petr vtipně usmlouval cenu napolovic) a sedmiramenný svícen pro Honzu (taky to usmlouval, a pak v autobuse radostně dráždil Járu, který ho předtím koupil o pár šakalů draže).

Pak jsme si v jedné boční chodbě (absolutně bez turistů) našli malou kavárnu – jen pár židliček a plastové stoličky místo stolků, a pár kuřáků vodních dýmek. Dali jsme si kávu, vařenou v džezvě (kovová nádoba na vaření kávy přímo na ohni nebo v horkém písku). Chodba

končila východem ke Skalnímu dómu, ovšem hlídkovali tam vojáci a nikoho tam nepouštěli. Nás ale nechali postát na schodech a fotit – tak blízko jsme se k Chrámové plošině předtím nedostali.

Došli jsme zase ke Zdi nářků a v klidu čekali, až se objeví ostatní. Nikdo nešel, až někoho napadla pochybnost – že by tahle brána nebyla Jaffská? Nebyla. Klusali jsme do kopce k další, ale to byla Sionská. Na můj dotaz mi jeden z řidičů přistavených autobusů řekl, že „Jaffa gate“ je odtud asi 20 minut. Petra tedy zavolala Mirovi, ten řekl, že pro nás přijedou (stejně se jelo okolo). OK, tak jsme stáli u silnice. Pak ale Petře přišla zpráva, že nás Miro hledá u brány, a my nikde. Přišel pro nás totiž pěšky. Klusali jsme k bráně, našli jsme Mira a pak zase klusali asi 5 minut na křižovatku. Zdržení bylo asi půl hodiny. Všem jsme se omluvili, spíš se všichni smáli, než aby se zlobili.

Na večeři jsme jeli do (údajně) beduínské restaurace Tent. V beduínském stanu jsme už byli v Jordánsku, takže jsme už představu měli – tohle ale nebyl žádný stan, jen ho měl připomínat pytlovinou, zavěšenou pod stropem, a barevnými potahy. Nicméně celek působil docela příjemně. Dostali jsme spoustu různých salátů, pak kebab s hranolky, které rozhodně k žádnému beduínskému jídlu nepatří. Ale budiž. Všichni si dali pivo, Petra a já místní víno, dobré, ale nekřesťanský drahé – hm, u beduínů...

Po večeři přišel Miro, že potřebuje nějakého šoumena a neomylně si vytáhl Járu. Převlékli ho za beduína, a spolu s ním dvě nejmladší kočky za beduíny – těm dali dlouhé černé šaty a šátky s penízky. Jára se s potěšením producíroval, dámy se pokoušely o břišní tance – to by jim puritánští beduíni asi dali! Jára ten den neměl nejlepší náladu, ale tohle ho rozveselilo. Moc se nám to líbilo, všichni tleskali.

Dostali jsme ještě malý čtvereček přeslazeného dortíku a mrňavý papírový koflík kávy. Byli jsme všichni utaháni celodenním běháním v horku, a tak jsme se zaradovali, když už přijel autobus. Nalili jsme si s Petrem panáka whisky a pustili si BBC. Dobrou noc!

17. 10. 2010 - neděle

V 7.30 opět nástup do autobusu; vyrazili jsme směr Jericho. Cestou jsme se zastavili v Judské poušti ve vádí Quelt, kudy kdysi probíhala cesta mezi Jerichem a Jeruzalémem a dál na sever. Byl to nádherný pohled na vlnící se krajinu barvy bílé kávy. Samozřejmě tam byli beduíni s oslíky a velbloudem a spoustou korálů a náramků. Na dohled byl Jordán a Jordánsko.

Jericho je nejstarší město na světě – 9 000 let. Je to zelená oáza, napájená Eliášovým pramenem – dokáže to zásobit 25 000 obyvatel. Je tu prý 20 archeologických vrstev. Pojem „trouby z Jericha“ každý zná: Izraelité přitáhli k městu, a chtěli se v něm usadit. Potíž byla v tom, že město už své obyvatele (Kanaánce) mělo, a ti se dobře opevnili. Izraelité neplýtvali silami, a začali troubit, a trouбили tak mocně, že hradby popadaly a město bylo dobyto. Archeologické nálezy však legendu vyvracejí – když Izraelité přišli, hradby už byly pár století

pobožené. O zvelebení města (zahrady, rybníky, hippodrom, palác) se postaral zavrhaný Herodes. Teď už je z té nádhery jen archeologické naleziště.

U parkoviště autobusů je větší obchodní dům, v hale jsme našli sazenice Jerišské růže! Vypadalo to jako suché keříky levandule v papírových krabicích s celofánovými okénky. Vedle byla váza naplněná vodou, a tam se jedna z růží z Jericha rozrůstala a zelenala se.

Dál jsme jeli do Kumránu, což je archeologické naleziště u Mrtvého moře. Ve zdejších jeskyních se ve 2. století př.n.l. usadila zvláštní židovská sekta Esejců, kteří zde žili v naprosté odloučenosti a zcela asketicky. Měli velmi přísná pravidla, a prohřešky trestali nejraději vyloučením z komunity na delší či kratší čas. To musel být v poušti dost krutý trest. Tato pravidla a biblické texty psali ti osvědčení na svitky – v hebrejštině a aramejštině. Vykopávky odhalily kuchyň, společenskou místnost, očištnou lázeň, hrnčířskou dílnu, sklady, písárnu, strážní věž, nádrže na vodu atd. Vypadá to, že tu žili jen muži. Svitky uzavírali do hliněných nádob a poschovávali je do jeskyň a štěrbin okolních kopců. První svitky byly objeveny teprve v roce 1947, pak se do toho dali hledači, a našli jich tisíce.

Pokračovali jsme do Massady, což je pevnost na kopci, vybudovaná opět Herodem Velikým. Z parkoviště tam jede lanovka, ale s tím asi nemá Herodes nic společného, ten měl otroky.

Pevnost je vlastně malé městečko, jsou tam ubikace, palác, několikery lázně, sauna, obří nádrže na vodu (s vodou hospodařili úžasně), synagoga.

Za židovského povstání obsadili Massadu Židé; což se Římanům moc nelíbilo, takže je oblehli a nějaký čas marně dobývali. Pak zkonstruovali obří beranidlo, a tím si zajistili vítězství. Obhájčům bylo jasné, že až přijdou Římané do centra pevnosti, muže popraví a z žen a dětí nadělají otroky. Rozhodli se vzájemně pozabíjet, a to také udělali. Když se Římané dostali dovnitř, našli jen hromadu mrtvol a jedinou živou ženu se dvěma dětmi. Bylo to Pyrrhovo vítězství. Tak to aspoň vykládá americký seriál Masada s Peterem O'Toolem, který byl o tomto boji natočen, a z něhož byly úryvky použity v úvodním krátkém snímku, který promítali dole v hlavní budově u parkoviště.

Jako celek pevnost působila ohromujícím dojmem – co všechno ti lidé před našim letopočtem, kdy my jsme ještě zápolili s pazourky, dovedli?

K večeru jsme se ještě jednou dostali k Mrtvému moři, nechali se v něm hřát a houpat.

Měli jsme ještě na programu brusírnu diamantů, ale časový rozvrh zase silně nevycházel, tak jsme nakonec přesvědčili Mira, aby to odvolal. Mirovi se odvolávat nechtělo, ale nakonec sám uznal... Tak jsme mu zatleskali a jeli do hotelu.

Po večeři jsme s Petrem vyrazili utratit posledních 50 šakalů, které nemělo cenu měnit. Petr u každého

krámku a u každé věci našťvaně vrčel, až se ukázal krámek, kde prodávali i víno – koupili jsme 2 lahve místního po 24 šakalech, a bylo vymalováno.

Ještě nás čekal poslední večírek u Dáši a Járy, při kávě s rumem a zbytku vína jsme probrali jak báječný a naplněný to byl zájezd. Pak jsme se odebrali asi na 3 hodiny do postelí.

16. 10. 2010 - pondělí

Budík nás vzbudil v půl jedné, v jednu jsme odjížděli. Asi za hodinu jsme byli na letišti, a říkali jsme si, co tam budeme do 4.45 dělat? Mohli jsme být bez starosti, Izraelci mají tolik bezpečnostních procedur, že čas byl zcela naplněn. Jedné paní, co nemluví anglicky, jsem asistovala u rozbalování kufru, zase se jim nelíbila mořská sůl. Když už se ujistili, že to nic jiného než sůl není, ptali se ještě, kde ji koupila, proč ji koupila, a kdo ji bude užívat.

Let trval asi 3.30 hodiny, najednou se to všechno rozprchlo. Ještě že jsme v letadle seděli za Mirem a mohli mu poděkovat.

Bylo to fakt super, viděli a zažili jsme toho strašně moc! Hlavní dík patří Dáše s Jardou, kteří nás na zájezd dostali, a Alence Fenclové, která to všechno zařizovala.

Cestovní kancelář Palomino se taky vytáhla, Alenka se někde potkala s jinými Čechy, ty prý to stálo víc, a viděli míň.

Prostě paráda. Teď jen dát dohromady fakta a fotky...

Cestou domů jsem se děsila, co bude za průšvih s topením; a fakt, na teploměru jsme měli 11 stupňů. Kotel vypadal v pořádku. Ovladač má v bytě naše podnájemnice Jarmilka. Jak jsme si experimentálně ověřili, přepínáním asi lehce posunula baterky, a ty ztratily kontakt. Pro jistotu jsme tam dali nové a pořádně zmáčkli k plíškům ovladače, a kotel naskočil.

Asi moje přání u Zdi nářků, ať se nekonají velké průšvihy, izraelský pán bůh vyslyšel.

Saša Havránková